ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ

ҚАЗАҚСТАН КРИМИНОЛОГИЯЛЫҚ АССОЦИАЦИЯСЫ
КАЗАХСТАНСКАЯ КРИМИНОЛОГИЧЕСКАЯ АССОЦИАЦИЯ

ЗАҢ ФАКУЛЬТЕТІ
ЮРИДИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ҚЫЛМЫСТЫЛЫҚПЕН КҮРЕС МӘСЕЛЕЛЕРІ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ЦЕНТР ПРОБЛЕМ БОРЬБЫ С ПРЕСТУПНОСТЬЮ

ҚР жаратылыстану ғылымдары Академиясының академигі,
ҚР Ғылым мен техникаға еңбегі сіңген, заң ғылымдарының докторы,
профессор Е. І. Қайыржановты еске алуға арналған

«ҚЫЛМЫСТЫЛЫҚТЫҢ ӘЛЕМДІК ЖӘНЕ АУМАҚТЫҚ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН КҮРЕСУ СТРАТЕГИЯСЫ»

атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары

Алматы қ., 17 қыркүйек 2011 ж.

* * *

Материалы международной научно-практической конференции

«МИРОВЫЕ И РЕГИОНАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ СОВРЕМЕННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ И СТРАТЕГИИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ»,

посвященной памяти академика Академии естественных наук РК,
Заслуженного деятеля науки и техники РК,
доктора юридических наук, профессора Е. И. Каиржанова

г. Алматы, 17 сентября 2011 г.

Алматы
«Қазақ университеті»
2012

Баспага эл-Фараби атындагы Қазақ үлттъщ университеті заң факультетінің Ғылыми кеңесі жэне қылмыстыщ қуқыц жэне кылмыстъщ іс жүргізу жзне криминалистика кафедрасының жанындагы«Қылмыстьщ саясат жэне қүқықшыгармашылық» атты Ғылыми Іргелі зерттеу орталыгының шешімімен үсыныл ган

Жауапты редакторлары:
Д.Л.** Байдельдинов, Р.Е.**Джансараева

Редакция алкасы:
*Г.М. Атаханова, Г.И. Баймурзин, А.**Д.** Баталов, М.Қ. Бисенова, Н.С. **Жетібаев,** Ш.Б.Мэлікова,О.Н.Тлепбергенов, М.Е.Ақболатова*

«**Қылмыстылықтың** элемдік жэне аумақтық **тенденциялары** мен күресу **страте-гиясы**» атты халықаралық ғылыми-тэжірибелік **конференциясының материалдары/** жауапты ред. Д.А.Байдельдинов, **Р**.Е. Джансараева - **Алматы: Қазақ** университеті, **2012.** **- 262 б**.

ISBN 978-601-247-375-9

Жинақта ҚР жаратылыстану ғылымдары Академиясының **академигі,** ҚР Ғьшым мен техникаға еңбегі сіңген, заң ғылымдарының докторы, **профессор EJ.** Қайыржановты еске алуға арналған «Қылмыстылықтың элемдік жэне аумакгық **тенденцшшары** мен күресу стратегиясы» атты халықаралық ғылыми-тэжірибелік конференциясының **магернапдары** жарияланады.

ISBN 978-601-247-375-9
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2012

Бисенова М.Қ.
ҚОҒАМДЫҚ ҚАУІПТІ ҰҒЫНУ КІНӘНЩ БЕЛГІСІ РЕТІНДЕ 76
Бойко А.С.
КРИМИНОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КРАЖ АВТОТРАНСПОРТА
(по материалам УВД Псковской области) 79
Байсалов А.Д.
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖӘНЕ ҚЫЛМЫСТЫҚ АТҚАРУ
ЗАҢНАМАЛАРЫНЫҢ НОРМАЛАРЫН ЖЕТЩД1РУ БОЙЫНША КЕЙБІР ПРОБЛЕМАЛАР 84
Даубасова С.Ш.
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚОРҒАУ АЯСЫНДАч АДАМДАРҒА НЕМЕСЕ ҮЙЫМДАРҒА
ШАБУЬГЛ ЖАСАУ ҚЫЛМЫСЫ СИПАТТАЛГАН ЗАҢНАМАЛАРДЫ
САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ 86
Джансараева Р.Е.
ПРОБЛЕМЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ РАСПРОСТРАНЕНИЮ
ЭКСТРЕМИЗМА В СРЕДЕ ОСУЖДЕННЫХ К ЛИШЕНИЮ СВОБОДЫ 89
Дузбаева СБ.
ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ПРЕСТУПНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ 92
Есболаев Ғ.М.
ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕРДІЖИНАУ-ТЕРГЕУ ӘРЕКЕТТЕРІНЩ НЕПЗП МАҚСАТЫ РЕТІНДЕ 96
Ергозова Ж.Д.
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ҚОРШАГАН ОРТАНЫ РАДИАЦИЯЛЫҚ
ЛАСТАНУДАН ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚОРГАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ 98
Кегембаева Ж. А.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ
КОНСТИТУЦИОННЫХ ОСНОВ УГОЛОВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА 101
Жетібаев Н. С.
ҚАЗ1РП ҚЫЛМЫСТЫҚ САЯСАТТАГЫ МЕДИЦИНА ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ
ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПТЫЛЫҒЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛ1КТЕР1 105
Избасаров А.О.
ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАСПИЙСКОГО РЕГИОНА 108
Избасоеа А. Б.
ОТАНДЫҚ ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ ТЕОРИЯСЫНДАҒЫ ЗАНДЫ
ТҰЛҒАЛАРДЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПТЫЛЫҒЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ 113
Қалаганов Б.
БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕПТІ ЖҮРПЗУ ЕРЕЖЕСШ БУЗУДЫҢ ТҮРЛЕР1 МЕН
ОҒАН ЫҚПАЛ ЕТЕТШ СЕБЕПТЕРДІ ЖОЮ ШАРАЛАРЫ 115
Качалова Ж.Ж.
КӘСІПКЕРЛІК ҚЫЗМЕТТІҢ ҚАУІПС13ДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ 118
Кан И.Ю.
КВАЛИФИКАЦИЯ СОСТАВА ПОХИЩЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА >. 122
Канаев А.
ҚЫЛМЫСТЫҚ 1С ЖҮРПЗУДЕГІЖАНАМА ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕРДІҢ ТҮСШІГІ МЕН ОНЫҢ
ЖІКТЕЛУІ 123
Кожахметова С.Г.
ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МЕЖДУНАРОДНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ УГОЛОВНОЙ
ПОЛИЦИИ (ИНТЕРПОЛ) ПО ВОПРОСАМ СОТРУДНИЧЕСТВА ГОСУДАРСТВ
В ОБЛАСТИ МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ 128
Қонысбай Б.
ҚЫЛМЫСҚА ҚАТЫСУШЫЛАРДЫ САРАЛАУ 132
Макажанова Г.
ПРОКУРАТУР АНЫҢ СОТТА МЕМЛЕКЕТТІК АЙЫПТАУДЫ ҚОЛДАУЫ 135
Малик А.
БОРЬБА С КОРРУПЦИЕЙ 138
Маликова А.Ш.
ҚЫГЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚТАҒЫ РЕЙДЕРЛІКТЩ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ПАЙДА
БОЛУ ТАРИХЫ 140
Мауленов Г.С.
О ПРЕСТУПНОСТИ, ЕЕ СУБЪЕКТОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ 144
Нурболатов А.Н.
СПЕЦИАЛЬНАЯ КОНФИСКАЦИЯ КАК УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ
МЕРА БЕЗОПАСНОСТИ 148

А.Б. Избасова,
эл-Фараби атындагы Қаз¥У,
цылмыстық қуцьщ, цылмыстыц іс жүргізу
жэне криминалистика кафедрасыныц
оқытушысы, құқық магистрі

ОТАНДЫҚ ҚЫЛМЫСТЫҚ Қ¥ҚЫҚ ТЕОРИЯСЫНДАҒЫ ЗАНДЫ ТҰЛҒАЛАРДЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПТЫЛЫҒЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Бүгінгі күні қогамда болып жатқан өзгерістер, эртүрлі меншік нысандарының пайда болуы қылмыстық заңның да өзгеруіне ықпал етеді.1997 жылғы Қылмыстық кодекс қазіргі қоғамға қажет, бұрын бізге таныс емес жаңа қылмыс құрамдарын ұсынды. Бірақ заңның жаңалығы оның толық жетілгендігін білдірмейді. Кейбір авторлар пікірінше қылмыстық заң күшіне енген соң көптеген қоғамдық қажеттіліктерге жауап бере алмады. Қылмыстық-құқықтық новеллаларды жасау жэне өзгерту негізінде олардың мазмұнын анықтайтын теориялық қылмыстық-құқықтық концепциялар жатыр. Сондықтан зерттеушілер зерттеу деңгейі толық емес делінген құқықтық идеяларға көп көңіл бөледі. Еліміздегі қылмыстық-құқықтық реформалар түсында заңгер-ғалымдардың көңілін өзіне ан осындай мэселелердің бірі-заңды түлғалардың кылмыстық жауаптылығы ***мэселесі. Бұл*** ле соңғы жылдары отандық қылмыстық құқық теориясындагы ең күрделі мэселелсрдің біріне алды. Бірақ бул мэселенің шешілу деңгейін қанағаттанарлық деп бағалауға болмайды.Шет елдердің қылмыстық құқығына көз жүгіртетін болсақ, көптеген экономикасы дамыған елдерде (АҚШ, Франция, Англия, Қытай, Голландия жэне т.б.) кейбір қылмыстар үшін жауаптылыққа жеке тулғалармен қатар занды тұлғалар да тартылады.

Қазіргі күні еліміздегі экономикалық жағдай, сэйкесінше осы саладағы заңнама да күннен-күнге өзгеруде. Бүгінгі күні заңцы түлғалар кейбір экономикалық жэне экологиялык құдық бұзушылықтар үшін экімшілік жауаптылыққа тартылады. Бірақ қылмыстық құқықта сөз болып отырған зардаптың орнын экімшілік немесе азаматтық санкциялармен толтыру мүмкін емес. Осылайша бүгінгі күні Қазақстан Республикасының қылмыстық құкығындағы занды түлғалардың жауаптылығы жөніндегі пікір-талас әлі тоқтаған жоқ. Соңғы уақытта заңды түлғалардың қылмыстық жауаптылығы мэселесін қарастыру карапайым халық пен бизнес бірлестіктерінің арасында көптеген дауларды тудыруда.

Занды түлғалардың қылмыстық жауаптылығы институтын енгізу мемлекеттің үзақ мерзімді нормативтік құқықтык актілерінің жобасын дайындауға негіз болатын Қазақстан Республикасының Президентімен бекітілген Қазақстан Республикасының 2010-2020 жылға дейінгі кезеңге арналған ықтық саясат тұжырымдамасында қарастырылғанЛОнда "қьшмыстық занды Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттармен сэйкес келтіру маңызды болып табылады [1,2]. Бұл арада атап айтқанда сөз қылмыстық сипаттан арылту ғана емес, керісінше кейбір **құқық** бүзушылықтардың жекелеген түрлерінеқылмыстық сипат беру, сондай-ақ қылмыстардың кейбір санаттары үшін, атап айтқанда экологиялық, экономикалық жэне сыбайлас жемқорлық қылмыстары үшін занды түлғалардың қылмыстық жауаптылығын енгізу туралы болып отыр",- делінген. Мүндай құкықтық ститутты енгізу еліміздің қылмыстық заңнамасын халықаралық стандарттарға сэйкестендіруге ікіндік береді. Қазақстан 4-мамыр 2008 жылы Б¥¥-ның екі бірдей конвенциясын бекіткен латын:

1. БҮҮ-ның жемқорлыққа карсы конвенциясы;
2. Б¥¥-ның трансүлттық үйымдасқан қылмыстылыққа қарсы конвенциясы

Бұл конвенцияларды бекіте отырып Қазақстан өзіне занды түлғаларға азаматтық, экімшілік эне қылмыстық жауаптылық түрлерін енгізу туралы міндет алды. Заңды түлғаларға қылмыстық -уаптылықты тек экономикалық, экологиялық жэне жемқорлыққа байланысты қылмыс құрамдары ін орнату үсынылады. Сонымен қатар, заңды түлғаларға террористтік қылмыстар үшін де уаптылыкты орнату көзделген.

2010 жылдың 22 желтоқсанында "Заңды түлғаларға қылмыстық жауаптшықты орнату әселесіне байланысты" Қазақстан Республикасыныңкейбір заң актілеріне өзгерістер мен толық-эулар енгізу туралы заң жобасы ҚР Мэжілісінің бірінші оқылымында депутаттар корпусы, ымдар жэне бизнес бірлестігімен біркелкі қабылданбады. Заңды түлғаларға қылмыстық уаптылық орнату мэселесі оны шешкен кезде максималды түрғыда ескерілуі тиіс оң жэне теріс дайлармен сипатталады. Осыған байланысты аталған қылмыстық-құқықтық институтты енгізу алы мэселе өзінің қайта қаралып толықтырылуын талап етеді.

Занды түлғалардың қылмыстық жауаптылығы институтын енгізу мәселесі шетел мемлекеттерінің тәжірибесі көрсетіп отырғандай оң қолдау тапқан (Нидерланды, Норвегия, Франция, Финляндия, Канада, АҚШ және тағы басқалары). Аталған мэселе төңірегінде Латвия тэжірибесі қызығушылық танытады. Латвияның қылмыстық кодексінде жеке түлгалардың кінәлі эрекеттері мен жазаларды саралаудың барлық ережелері сақталған. Ал, заңды тұлғалардың қылмыстық жауаптылығы жаза түрінде емес, мәжбүрлеп эсер ету шарасы ретінде мазмұндалган.

Жалпы алғанда ұйымдардың қылмыстық жауаптылыққа тартылуы туралы ой ең алғаш XIX ғасырдың ортасында ағылшын кұқығында соттардың статуттық міндеттерді бұзғаны үшін корпорацияларды кінэлі деп тану туралы шешім шығарған кезеңінен бастап қолдау тапқан болатын. 1846 жылы "Queen vs. Great North of England Railway Co" (Ханымның солтүстік Англияның ¥лы темір жол компаниясына қарсы эрекеті) ісі бойынша Лорд Денман ұйымды құқыққа қайшы эрекет жасағаны үшін қылмыстық жауаптылыққа тарту туралы шешім шығарған болатын. Содан соң осыған үдсас шешімдерді Солтүстік Америка соттары шығара бастады. Бұдан басқа 1944 жылдан бастап ұйымды эртүрлі қылмыстардың орындаушы немесе катысушы ретінде қылмыстық жауаптылыққа тарту мүмкін бола бастады[2,38].

Заңды түлгалардың қатаң бекітілген қылмыстық жауаптылығы XIX ғасырдың ортасында англосаксондық елдердің (АҚШ, Англия) құқықтық жүйесінде пайда болды. Заңды түлғалардың қылмыстық жауаптылығының пайда болуына бүл елдердің экономикасының дамуы барысында ұйымдардың маңызы арта түсіп, олардың қызметтерінің жағымсыз эрекеттерінің жоғарылай түсуі себеп болды.

Дүниежүзі тэжірибесі көрсетіп отырғандай (қазіргі танда заіды түлғалардың қылмыстық жауаптылығы Франция, Германия, Бельгия, Дания, Япония, Канада, АҚШ, Оңтүстік Корея, Голландия, Норвегия, Австрия, Иордания, Ливан, Сирия, Китай, Индия, Румыния, Молдова и Литва елдерінде орнатылған) заңды түлғалардың қылмыстық жауаптылығын орнату экономикалық қылмыстылыққа қарсы түрудың тиімді механизмін қүрастыру қажеттілігінен туындап отыр[3,29]. Жауаптылықтың бүл түрі қылмыстық эрекеттен болатын зардаптың орнын толтыру деңгейін жоғарылатады. Яғни, занды түлғалардың қылмыстық жауаптылығы болған жағдайда мүліктік сипаттағы санкцияларды соларға қатысты қолдану мүмкіндігі болады.

Заңды түлғаларға келесідей санкция түрлері қолданылуы мумкін: айыппүл, белгілі бір қызмет түрімен айналысу құқығынан айыру, мүлкін тэркілеу және заңды түлғаны тарату[4,56].

Алайда үлттык заңдылыққа заңды түлғаның қылмыстық жауаптылығын енгізу түрлі құқық

1. Заңды түлғалардың қылмыстық жауаптылығын экологиялық, экономикалық және сыбайл жемқорлық қылмыстары үшін орнату;

2. Заңды тұлғалардың қылмыстары бойынша іс ткүргізу тэртібін, занды түлғаларға катьг қолданылатын жазалардың орындалуын реттеу;

3. Занды түлғаларды қылмыстық жауаптылыққа тартумен байланысты оларға шектеу орнатуға бағытталған азаматтық кодекс, қылмыстық кодекс, қылмыстық іс жүргізу код қылмыстық атқару кодексі және басқа да Қазақстан Республикасының заң шығарушылық актіл" өзгерістер енгізу үсынылуда.

Қорыта айтқанда, занды түлғалармен жасалатын қоғамға қауіпті эрекеттермен саласындағы қылмыстық заңнаманы жетілдірудің қажеттілігінің бірнеше орынды себептері бар.

Әдебиеттер:

1. ҚР Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы № 858 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2010 жылдан *2020* жылға *дейінгі кезеңге* арналған *Құқыктык* саясат *тұжырымдамасы*

***2.* Никифоров А.С. Юридическое лицо как субъект преступления и уголовной ответственности. - М., 2002. 204 с.**

3. См.: Волженкин Б.В. Уголовная ответственность юридических лиц: Серия «Современные стандарты в уголовном праве и уголовном процессе». - СПб., 1998. 40 с.

4. Никифоров А.С. Юридическое лицо как субъект преступления и уголовной ответственности. - М., 2002. 204 с.

***

В данной статье рассматриваются проблемные вопросы уголовной отвественности юридических лиц.

***

This article discusses the problematic issues of criminal liability of legal persons